

Pelle Snickars

Digitalism: när allting är internet

VOLANTE, 2014

Pelle Snickars är professor i medie- och kommunikationsvetenskap i Umeå och tidigare forskningschef vid KB. Utanför akademien och bibliotekssektorn kan han vara bekant som medverkande i SvD, och boken är

skriven med en bred, kulturjournalistisk inställning till digitalism som utgångsläge. Egentligen kan den läsas som en slags kritisk och kommenterad resumé över hur internet och digitalisering blivit något som förändrat allt. Boken är (allmän-)bildande, och kan med fördel sättas i händerna på den som tycker att det hänt alltför mycket under alltför kort tidsrymd. Den som inte ser sig drabbad av denna fartblindhet får möjlighet till avstämning och fördjupning (referenser att gå vidare med).

Texten är strukturerad efter ett antal begrepp: överflöd, kvalitet, delande, öppenhet, information, lagring samt digitalisering. Många gånger med en mediehistorisk ingång som förankrar det dagsaktuella uttrycket, och dess förändrade betydelse. Mindre lyckat är att resonemang och exemplifieringar relativt ofta återkommer, men detta håller inte bara ihop texten, utan handlar om välbekanta företag och företeelser som läsaren kan relatera till.

Kapitlet om öppenhet känns i stora drag igen från tidigare publicering (Myten om internet, 2012). I bibliotekshänseende finns det ett flertal intressanta, men möjligen också mer förväntade utläggningar. Däremot gör Snickars problematisering av de fria e-bokslånen visavi etablerandet av en kommersiell e-boksmarknad, att intrycket av en redan komplicerad situation förstärks. Bibliotekslagen anger som bekant att folkbibliotekens utbud ska präglas av "kvalitet", med detta i färskt minne blir det angeläget att följa och förhålla sig till argumentationen om hur digitala medier

bidragit till en relativisering av begreppet. Dessutom hur individualiserade rekommendationer gjort sitt intåg, och i flera fall kommit att ersätta sedvanliga recensioner. Bland annat för sådana digitala tjänster som är koncentrerade till att distribuera data och registrera hur den cirkulerar, och där det egentliga innehållet (vid sidan om reklam som blivit allt mer försätlig) framskapas, uppdateras och delas av användarna. Här kommer nätskeptikerna in i sammanhanget, bokens resonemang drivs i stora stycken av motsättningen mellan dessa och nätevangelisterna. Snickars söker en intellektuellt hederlig position, och studerar båda dessa fraktioner, och en utveckling som inte bara domineras av digital optimism, utan även kräver en fortsatt teknikkritisk vaksamhet.

MIKAEL GILLE

Västerås stadsbibliotek

Otfried Czaika, Jonas Nordin och Pelle Snickars (red.)

Information som problem: medieanalytiska texter från medeltid till framtid

KUNGLIGA BIBLIOTEKET, 2014

"Information wants to be free", muttrar tonåringen och gör dubiösa nerladdningar. "Too much information", utbrister samma tonåring när olika vuxenpraktiker kommer på tal. Information – vad det nu är – är sannerligen

ett problem, inte minst inom bibliotekssektorn där mängden ökar på ett ohejdbart sätt. Samhället påverkas i grunden, och Magdalena Gram spetsar till analysen av dagens situation när hon i denna bok påpekar att "hanteringen av information [riskerar] att bli en mera resurskrävande aktivitet än produktionen av nya tankar och idéer."

Boken motiverades ursprungligen av pliktlagens 350-årsjubileum för några år

sedan, och i fjorton intressanta texter fiskar ett antal forskare upp historiska och moderna exempel och frågeställningar. Tillsammans utgör dessa en värdefull introduktion till samtidens media- och informationspredikament. Rikedom är sådan att recensenten inte kan ge en täckande översikt, annat än att konstatera betydelsen av fortsatt forskning på området. Istället gör jag några nedslag i den vackert formgivna boken. Bildmaterialet bidrar till att mana fram väldigheten av informationskulturens utmaningar.

Jonas Nordin lär mig till exempel att pliktlagen från 1661 inte alltid varit så effektiv. Nationalexemplaren på KB är ofta inte identiska med de ursprungligt levererade arkivexemplaren (när nu sådana nådde KB). Istället är det 1800- och 1900-talens nitiska bibliotekstjänstemän som vi har att tacka för att hålen i de äldre samlingarna täppts till. Nationalbibliotekstanken hör till den moderna tiden.

I en genomgång av felaktigt attribuerade tidiga 1700-talstryck visar Jürgen Beyer hur desinformation genom århundradena letat sig in i bibliotekskatalogerna och hur processen nu fått extra skjuts genom elektroniska samkataloger. Felaktig analog information förblir felaktig när den blir digital, men får kanske svårare följder i den elektroniska världen.

Förhoppningarna som i början av förra seklet knöts till mikrofilmen studeras av Matts Lindström, och för mig som aktiv forskare och numera bibliotekarie känns det angeläget att understryka att vi ännu inte lämnat mikrofilmens epok. Juridiska och ekonomiska hinder gör att de stora forskningsbibliotekens mikrofilmsrum måste hållas igång länge än.

Birgitta Almgren bidrar med en mycket viktig text om sin forskning kring Stasiarkiven och Sveriges relation till DDR under kalla kriget. Hon skriver om de förutsättningar som idag finns för försoning med det förflutna genom öppenhet kring historiska skeenden. Sakligt beskriver hon sina svårigheter att få tillgång till svenska SÄPO:s arkiv. De juridiska turerna kring detta har upprepade gånger uppmärksamats i media. Almgren får använda arkivet

men är belagd med tystnadsplikt och får inte kopiera material eller behålla anteckningar. Vissa dokument maskeras, och hon påpekar i förbigående att arkivarier och jurister vid Riksarkivet vakat mer nitiskt än SÄPO över dokumenten. ”Det märkliga är att de således tycks åtnjuta större förtroende än forskare.” Almgrens och hennes kollegers forskning är betydelsefull. Historien behöver berättas. Från inget annat nordiskt land skickades så många Stasi-rapporter som från Sverige.

Lars Ilshammar skriver kritiskt om den ohanterliga nya e-pliktlagen, föråldrad innan den ens trätt i kraft. ”Baksynt lagstiftning” är hans uttryck. Robotinsamling hade varit bättre. Man kan bara instämma. Pelle Snickars fyller på och noterar att nutidens överflöd av information leder till närmast ohanterliga svårigheter för ett nationalbibliotek, svårigheter som är ”smärtsamt uppenbara” i e-pliktlagen. Han går så långt att han kallar lagen ”nära nog ett juridiskt skämt.”

Snickars omfattande och avslutande artikel heter just ”Information overload” och är en rik mediehistorisk och medieteoretiskt genomgång. Den ger en nyttig påminnelse om hur den pågående revolutionen egentligen är funtad, och understryker att informationsöverflöd alltid funnits, liksom det alltid funnits filtersystem för att göra information hanterlig. Utifrån ett föredrag av Carl Shirky beskriver Snickars dagens situation som ett ”filter failure”. Nya sätt att radikalt organisera filtreringen lär dock etableras. Kanske det är just i denna utveckling som den verkliga digitala revolutionen sker.

När jag själv var tonåring för drygt fyrtio år sedan fick jag min första miniräknare. Den var inte så bra. Rätt ofta meddelade displayen ilsket ”ERROR” alternativt ”OVERFLOW”. Jag minns att gossen i nionde klass 1973/74 skrev en förnumstig liten dikt:

Error, terror, overflow.
Error, terror, overflow.
Overflow, overflow!
Error, error. Terror!

Jag undrar hur jag tänkte? Anade jag, född som jag var i den fördigitala epoken, den snara ankomsten av nya himlar och en ny jord? Det var en cool liten räknare, men någonstans insåg jag instinktivt att den representerade något okänt, hotfullt och svårbemästrat, ett potentiellt hot som dock framförallt skulle visa sig bli en rik, formidabel och eggande utmaning.

LARS BURMAN

Överbibliotekarie, Uppsala universitetsbibliotek